

ling. Rösten skall göras till ett lydigt redskap för ett intellekt, som tränats i hård teologisk skola. Röstvärden blir alltså i varje fall för prästens vidkommande en del av personlighetens fostran.

Om en förnämlig sceninstruktör fälldes det omdömet att han var en diktare, vars hjärta gav orden friskt och nyskat liv. Att ge heliga, av oss själva ofta hårt brukade och kanske redan starkt slitna orden, friskt och nyskat liv, det är vår uppgift som liturger. Det går inte med mindre liturgen själv öser ur ett ständigt nyskat andens liv i sitt eget hjärta. Om den helgelsens process, som hör hemma i den kristnes eget andeliv, uppenbaras i hans tal och hans läsning, kan förvisso kvinnans vittnesmål om lärjungen bli ett gott och värdigt äremåle över en god liturg:

Ditt uttal röjer dig.

Arthur Adell.

Svensk orgelkonst under 1940.

Ej heller den svenska orgelkonsten och dess företrädare ha kunnat undgå att känna tidsläget tunga hand under det år som gått. Fortbildningsarbetet i form av kurser har nästan fullständigt måst ligga nere. Stimulerande och befruktande konsertuppträdanden av utländska konstnärer ha uteblivit, liksom ock konsertbesök i utlandet av svenska orgelspelare måst inskränkas till ett minimum. Militärinkallelser och bensinbrist ha lagt svåra hinder i vägen för våra orgelbyggare att utföra och fullfölja arbeten de åtagit sig. Den inskränkning vår radio blivit ålagd att genomföra har självfallet även drabbat orgelmusiken. Med dess större glädje är det vi kunna konstatera, hurusom aktiviteten på ett särskilt område snarare intensifierats än avmattats. Jag åsyftar nyskapandet av orgelmusik. Ett förhållandevis stort antal nya verk ha nämligen utgivits eller komponerats under året. För mer än en bland våra tonsättare har tydligen komponerandet varit en god avledare i nerkriget.

Av nyutgivna tonsättningar märkas främst Otto Olsson: Preludium och fuga i diss-moll (Hansens förlag) recenserad i Kyrkomusikernas Tidning av N. G. Zettergren, i K. S. F., av W. Ahlén, Jacob Nyvall: Vår blick mot helga berget går, koralvariationer (Nord. Musikförlaget), rec. i K. M. T. av N. G. Zettergren, i K. S. F. av W. Ahlén, i Tidskrift f. kyrkomusik av Alb. Runbäck, Daniel Olson: Partita över kor. Var är den vän som överallt jag söker och Tre gammalkyrkliga melodier (Gehrmans) rec. i K. S. F. av W. Ahlén, Preludier till den svenska koralbokens samtliga melodier, utgivna av O. Lindberg, H. Weman och D. Wikander (Diakonistyrelsens förlag) samt Valdemar Söderholm: Tre orgelstycken

(Norbergs förlag) rec. i K. M. T. av G. Carlman. I raden av ny-publicerade verk märkes även Den svenska koralboken, på Kungl. M:ts uppdrag utgiven av Gustaf Aulén, Oskar Lindberg, David Wikander och Henry Weman. Editioner av den nya koralboken ha även utgivits dels av Knut Peters och Albert Runbäck (Gleerup) upptagande jämväl korta förspel till varje koral dels av Nord. Musikförlaget.

Bland nya verk, som föreligga i manuskript märkas: David Wikander: Passacaglia, Jacob Nyvall: Toccata, Pastoral och Ciacona samt ett antal introituspreludier av D. Olson, V. Söderholm, C. E. Rosenquist, D. Wikander m. fl., avsedda att ingå i Runbäck-Åhléns preludiesamling, del II.

Ett teoretiskt arbete av största värde har utgivits i ny, utökad upplaga, nämligen Liturgik av A. O. T. Hellerström, 504 sidor (Diakonistyrelsen). Att Hellerströms nya liturgik, som närmast är avsedd för dem som avlägga ex. vid Musikhögskolan, utkommer samtidigt med att graden av det ifrågakarande ämnets vikt vid meritbedömning står under debatt i organistkretsar är en händelse, som ser ut som en tanke. Man vill livligt hoppas, att kyrkoherde Hellerström nu också griper sig verket an med att utarbета en lärobok av mera begränsad omfattning för dem som ämna avlägga organistexamen ute i landet. Bristen på en sådan bok lär länge ha varit mycket kännbar.

Bland publicerade artiklar om orglar och orgelmusik märkas: i K. M. T.: Nils Eriksson: Den nya orgelrörelsen — en liten översikt, Oskar Lindberg: Utländska orglar eller svenska, Ernfrid Bjuring: Orgelspel och församlingssång, Jan Pontén: Om gudstjänstspelet, Olof W. Grönlund: Orgelrörelsen — några synpunkter. I T. F. K.: C. E. Rosenquist: Korallimprovisation. I K. S. F.: Artiklar över ämnet Orgelmusiken vid bröllop och begravningar av Set Svanholm, Henry Weman och W. Åhlén, samt i Linköpings stifts julbok: Einar Erici: Något om de äldre orgelverken i Linköpings stift, med särskild hänsyn till stiftets eget orgelbyggeri. Vad Jan Pontén i sin artikel skriver om korallspel påkallar särskild uppmärksamhet. Förf. hävdar att en koral bör, därför att menigheten klart och tydligt skall kunna uppfatta och följa melodien, spelas ej harmoniummässigt utan *orgelmässigt*, d. v. s. så, att sopran spelas helst på särskild manual, alt och tenor på en och samma manual och — det allra viktigaste — basen ensam på pedalen. Han framhåller också starkt den pedagogiska betydelsen av sådant »triospel»: »Av största vikt för blivande organister är», säger förf., »att hos eleven redan från första början grunden lägges till ett verkligt solitt, orgelmässigt, korrekt, gudstjänstspel. Nybörjaren måste göras förtrogen med orgelns egenart och må *aldrig* tillåtas vänja sig att på ett osjälvständigt, 'bihängande' sätt traktera pedalverket.» Ord, som äro väl värda att begrundas och beprövas i praktiken. Men minst lika viktigt, som en förnuftig registrering, är att organisten, särskilt

när han jämväl är kantor, ej underlåter att andraga sin egen Wox Humana. Att en organist skall behärska konsten att *sjunga koralen till eget orgelmässigt ackompanjemang* är ett krav, som alltmera tränger sig fram. När kunna vi månne vänta reformering av den högre organistex. i denna riktning?

Östgöten Einar Ericis historik över sina landsmäns gärningar å orgelbyggeriets gebiet bygger dels på Bertil Westers ingående orgelundersökningar, dels på förf.:s egna forskningar. Den är späckad med intressanta uppgifter om mästare sådana som Johan Niclas Cahman, Jonas Fredrik Schiörlin, Sven Nordström och många andra. Utmärkta, av förf. själv tagna fotografier över orglarna, förhöja ytterligare uppsatsens värde. Man blir verkligen imponerad inför vad en enda provins kunnat åstadkomma ifråga om orgelbyggnader och glad över, att så mycket bevarats av gammalt gott orgelbestånd. Man upplyses sålunda om, att stiftet år 1773, samma år som Hülphers utgav sin kända orgelbeskrivning, hade ej mindre än 122 orgelverk medan t. ex. Skara stift med sitt vida större antal kyrkor hade endast 19. »Om man räknar fram till omkring 1800-talets mitt», säger förf., »efter vilken tidpunkt det mera individuella hantverksmässiga orgelbyggeriet snart nog helt upphörde, äro 57 äldre orgelverk bevarade inom stiftet, vartill komma rester av ytterligare 48 verk, merendels i form av fasader. Det mesta av detta — representerande 86 verk — är tillverkat av stiftets egna orgelbyggare.»

Orgelrådet har även under 1940 handlagt ett stort antal ärenden, av vilka en del inkommit via Riksantikvarien. Trots de hårda tiderna utvecklas alltjämt en livlig verksamhet på orgelbyggeriets område. Någon egentlig brist på material har ännu icke gjort sig gällande, och den prisstegring som inträtt, måste på det hela taget sägas vara moderat.

De utan gensägelse märkligaste händelserna under året äro dels iordningsställandet av den gamla orgeln från Genarps kyrka i Skåne, dels domkyrkokapellmästare Josef Hedars upptäckt av Buxtehudekompositioner i Lunds universitetsbibliotek. Genarpsorgeln, som torde vara en av de äldsta i bruk varande orglarna i Europa — den stammar från slutet av 1400-talet — har nu efter genomgången konservering och restaurering blivit uppställd i Malmö museum. Nuvarande stämantalet är 14, fördelade på två manuler och pedal. Med ryggpositivet, som ännu ej blivit rekonstruerat, på grund av brist på medel, kommer orgeln att innehålla 21 stämmor. Äran av den pietetsfulla, lyckligt genomförda restaureringen tillkommer främst organisten i S:t Petri i Malmö, Axel Boberg, som tagit initiativet till densamma, samt även planlagt och övervakat arbetet, men även orgelbyggaren Th. Frobenius, Danmark, åt vilken utförandet av arbetet anförtrots. Man vill på det livligaste hoppas, att den nu återuppståndna, i flera avseenden unika Genarpsorgeln, ofta måtte få låta höra sig såväl vid konserter i Malmö museum som i radio.

De nyfunna Buxtehudekompositionerna, ej mindre än 13 till antalet, därav 10 orgelverk, två kantater och en aria, ha tidigare ingått i samlingar, tillhörande domkyrkoorganisten Emanuel Wenter, Lund och organisten Heinrich Christoffer Engelhart. Orgelstyckena föreligga i orgeltabulatur. Om de gjorda fynden skriver Josef Hedar i Tidskrift f. musikkforskning, senaste årgången, under rubriken »Kring nyfunna Buxtehudekompositioner i Lunds universitetsbibliotek» bl. a. följande: »Vi ha här synnerligen tillförlitliga avskrifter, gjorda om ej direkt efter originalmanuskripten, så dock efter kopior i första hand. Detta är av synnerligen stor betydelse, eftersom av hittills kända orgelkompositioner endast ett par föreligga i orgeltabulatur, den notskrift som Buxtehude använde för sina orgelverk.» Att de återfunna verken, av vilka flera f. ö. framförts av Hedar i radio, komma att bli av stor betydelse ej minst för den fortsatta Buxtehudeforskningen, är ställt utom varje tvivel. Det borde nu vara en hederssak för något av våra svenska musikförlag att ombesörja utgivning av verken ifråga.

Såsom inledningsvis nämndes ha Radiotjänsts utsändningar av kyrkokonserter dessvärre måst betydligt inskränkas. En glädjande nyhet för året beträffande radioprogrammen kan å andra sidan antecknas, nämligen den orgelmusik via grammofon, som numera i regel spelas i anslutning till lördagens helgsmålsringning. Nyheten hälsas med dess större glädje som vederbörande synes utvälja kompositionen ifråga med utomordentlig omsorg och smak. Hittills ha i regel endast orgelkoraler av klassiska mästare förekommit, därtill i förebildlig inspelning på stilrena kyrkorglar. Dock må en fråga i all ödmjukhet få göras: När anses tiden vara inne för komplettering av Radiotjänsts skivförråd med *svenska* orgelinspelningar i likhet med vad som för länge sedan skett beträffande t. ex. hymnsång?

Som ett led i det nordiska samarbetet är att anteckna dels en orgelkonsert med svenskt program av Carl Eric Rosenquist i Köpenhamns domkyrka, dels en orgelkonsert med övervägande nordiska kompositioner av W. Ahlén i S:t Jacobs kyrka.

Med undantag av en talrikt besökt femdagarskurs i Växiö har fortbildningsarbetet som förut nämnts i stort sett legat nere. För innevarande år planeras emellertid kurser i större stil såväl av Organistföreningen som K. S. F. och K. S. V. Det vore i högsta grad önskvärt att största möjliga samarbete ej endast beträffande dylika kurser utan även i övrigt kunde komma till stånd mellan de tre organisationerna. Ett glädjande initiativ i denna riktning togs vid sommarens organistmöte i Örebro, då en motion av organister i Lunds stift väcktes om utökad samarbete mellan nämnda sammanslutningar. Ärendet hänsköts till organistföreningens centralstyrelse. Denna fråga är verkligen alldeles för allvarlig för att ej tagas upp till ingående omprövning även inom K. S. V., främst med tanke på det arbete i kyrkans tjänst, präst och organist ha gemensamt med även med hänsyn till det personliga förhållan-

det mellan de båda. Isolering kan nu mindre än någonsin vara till båtad. Intet synes därför vara mera angeläget än att präster och kyrkomusiker såväl som intresserade lekmän sluta upp i enig samverkan kring det program, vi alla ha gemensamt och vilket vi alla efter förmåga vilja söka genomföra, nämligen den gudstjänstliga musikens höjande och fördjupande. Inför ett sådant mål bli särintressen försvinnande små. Vad beträffar förhållandet mellan präst och kyrkomusiker, som på sina håll synes behöva ytterligare förbättras, vore det i högsta måtto önskvärt, om dessa två, som dock bägge äro ansvariga för vad som bjudes i Guds hus, oftare komme tillsammans för överläggning och tankeutbyte. Kanske borde sådana konferenser helst anordnas kontraktvis. Men skulle detta av någon anledning ej låta sig göra, låge det väl mycket nära till hands, att någon av de tre nämnda föreningarna i resp. stift — helst alla tre gemensamt — tog initiativet och inbjöd till ett stiftsmöten. Det kan ej vara det allra minsta tvivel om, att ej sådana möten, vid vilka spörsmål fritt och öppet kunde dryftas och där naturligtvis gudstjänstfirning och musicerande borde ha sin givna plats, skulle kunna bli deltagarna till stor hjälp och därmed hela vår kyrka till välsignelse.

W. A.

Svenskt körarbete 1940.

Rapport från K. S. V.:s körsektion.

Bortsett från uppskjutandet av Sveriges Kyrkosångsförbunds femte allmänna kyrkosångshögtid i Borås och Sveriges körförbunds Rikssångarfest i Göteborg synes det politiska läget knappast i någon större utsträckning ha inverkat störande på körarbetet under år 1940. Körnotiserna i vederbörande facktidningar ge vid handen att arbetet fortgått tämligen normalt. På flera håll har man på grund av reducerat antal sångare i mansstämmorna tagit sin tillflykt till 2 å 3-stämmiga körsättningar eller till barnkörens medverkan, en utväg så god som någon och väl värd att tillgripas icke endast, när nöden det kräver, ehuru givetvis särskilt då. Å andra sidan har tidsläget verkat direkt stimulerande på körarbetet i de fall, där detta kunnat riktas in på positiv hjälpverksamhet aningen för vårt broderland i öster eller för vår egen neutralitetsvakt.

Från praktiskt svenskt körarbete nämner jag i likhet med mina föregående rapporter förutom enskilda körers musikandakter, musikgudstjänster och kyrkomusikkonserter, stiftsförbundens årshögtider, kyrkosångsdagar, kyrkosångsfester, sångveckor och kyrkomusikaliska kurser, bl. a. i Växiö 9—13 september.